

УДК 331.12

Тупельняк І. І., слідчий прокуратури
Вільшанського району Кіровоградської області,
юрист 1-го класу

Повноваження слідчого та прокурора щодо виклику учасників за новим КПК для участі у слідчих діях

В даній статті розглянуто один з основних критеріїв оцінки ефективності здійснення прокурором своїх повноважень у кримінальному провадженні Генеральним прокурором України. А також зроблені відповідні висновки щодо повноважень слідчого та прокурора щодо виклику учасників за новим КПК для участі у слідчих діях.

Ключові слова: слідчі дії, інформування учасника кримінального провадження, виклик, повістка про виклик.

В данной статье рассмотрен один из основных критериев оценки эффективности осуществления прокурором своих полномочий в уголовном производстве Генеральным прокурором Украины. А также сделаны соответствующие выводы относительно полномочий следователя и прокурора о вызове участников по новому УПК для участия в следственных действиях.

Ключевые слова: следствие, информирования участника уголовного производства, вызов, повестка о вызове.

In this article one of the main criteria for assessing the effectiveness of the exercise of its powers by the prosecutor in a criminal trial the Prosecutor General of Ukraine. And also made appropriate conclusions concerning the powers of the investigator and the prosecutor on call for a new CPC members to participate in the investigation.

Keywords: investigative actions, informing participants of criminal proceedings, challenge a summons to call.

Актуальність теми. Одним з основних критеріїв оцінки ефективності здійснення прокурором своїх повноважень у кримінальному провадженні Генеральний прокурор України у наказі від 19 грудня 2012 року №4гн «Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні» визнав забезпечення додержання вимог закону щодо швидкого, всебічного, повного неупередженого розслідування і судового розгляду справи про кримінальне правопорушення, а також охорони прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, поновлення порушених прав та інтересів. Відповідно до норм нового КПК України, який вступив в силу 20 листопада 2012 року розширено перелік способів виклику осіб до слідчого прокурора і суду. На теперішній час особа може викликатися до слідчого, прокурора, слідчого судді, суду шляхом вручення повістки про виклик, надіслання її уже не тільки поштою, а й електронною поштою чи факсимільним зв'язком. Вперше врегульовано питання про мінімальний строк повідомлення особи про виклик. Особа має отримати повістку про виклик або бути повідомленою про нього іншим шляхом не пізніше ніж за три дні до дня, коли вона зобов'язана прибути за викликом.

Також, вперше визначено категорії осіб, яким не вручається повістка про виклик і названо тих осіб, яким у такому разі вручається повістка. Повістка про виклик неповнолітньої особи, як правило, вручається її батьку, матері, усиновлювачу або законному представнику, а повістка про виклик обмежено дієздатної особи вручається її піклувальнику. Поряд з цим, уточнено і розширено коло поважних причин неявки особи на виклик. Новими поважними причинами неприбуття особи на виклик, зокрема визначені: затримання, тримання під вартою або відбування покарання; обмеження свободи пересування внаслідок дії закону або судового рішення; обставини

непереборної сили (епідемії, військові події, стихійні лиха або інші подібні обставини); відсутність особи у місці проживання протягом тривалого часу внаслідок відрядження, подорожі тощо; смерть близьких родичів, членів сім'ї чи інших близьких осіб або серйозна загроза їхньому життю.

Крім того, під час досудового розслідування рішення про здійснення приводу приймається не слідчим, а слідчим суддею за клопотанням слідчого чи прокурора. У кодексі вперше визначено перелік тих осіб із числа свідків, до яких не може бути застосовано привід. Привід свідка не може бути застосований до неповнолітньої особи, вагітної жінки, інвалідів першої або другої груп, особи, яка одноосібно виховує дітей віком до шести років або дітей-інвалідів, а також осіб, які згідно із цим Кодексом не можуть бути допитані як свідки.

Нововведенням також є виконання ухвали про здійснення приводу може бути доручене уже не тільки відповідним підрозділам органів внутрішніх справ, а й органів безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства або органів державного бюро розслідувань. Неприбуття особи за викликом без поважних причин тягне за собою накладення грошового стягнення, розмір якого вперше визначено в КПК: від 0,25 до 0,5 розміру мінімальної заробітної плати - у випадку неприбуття на виклик слідчого, прокурора; від 0,5 до 2 розмірів мінімальної заробітної плати - у випадку неприбуття на виклик слідчого судді, суду.

Відповідно до ч. 6 ст. 135 нового КПК України, повістка про виклик вручається особі працівником органу зв'язку, працівником правоохоронного органу, слідчим, прокурором. Так, Є. Р. Россинська вважає, що "із числа передбачених законом способів виклику на допит слідчий обирає той, який у даній ситуації оптимально сприяє встановленню психологічного контакту з допитуваним, збереженню у таємниці від інших осіб самого факту виклику на допит, проведенню допиту у встановлений час і в потрібному місці" [2].

Стан дослідження. У теорії кримінального процесу дослідженню як теоретичних питань, пов'язаних з визначенням поняття та правової природи слідчих (розшукових) дій, так і практичних проблем щодо підстав і порядку їх провадження, присвячена значна увага. Зокрема, вказані питання ґрунтовно висвітлюються у наукових працях Н. В. Борзих, І. І. Войтовича, А. В. Дудки, Є. Д. Лук'яничкова, О. Р. Михайленка, О. А. Солдатенко, В. І. Фаринника, А. П. Черненко, Ю. М. Черноус, Н. І. Щегель та інших вчених, більшість з яких опубліковані до прийняття нового КПК України. Водночас, у них недостатньо повно висвітлюється порядок виклику учасників кримінального провадження для участі у слідчих (розшукових) діях. Викладене зумовлює необхідність постановки в якості мети цієї статті дослідження процесуального порядку виклику слідчим, прокурором учасників кримінального провадження для допиту чи участі в іншій слідчій (розшуковій) дії з урахуванням норм нового КПК України. Про провадження слідчої (розшукової) дії учасники кримінального провадження, які беруть у ній участь, інформуються шляхом їх виклику або запрошення слідчим, прокурором. Зі змісту ч. 2 ст. 133 нового КПК України випливають дві підстави для виклику учасника кримінального провадження для участі у слідчій (розшуковій) дії: 1) наявність у слідчого, прокурора достатніх підстав вважати, що особа може дати показання, які мають значення для кримінального провадження; 2) обов'язковість участі особи у слідчій (розшуковій) дії [3].

Виклад основного матеріалу. Повістка про виклик учасника кримінального провадження для участі у слідчих (розшукових) діях підлягає особистому врученню під розпис. Із цього загального правила кримінальний процесуальний закон встановлює

низку винятків, які обумовлені місцезнаходженням особи (її тимчасовою відсутністю за місцем проживання, перебуванням під вартою, проживанням або перебуванням особи за кордоном), віковими характеристиками особи і наявністю в особи психічних захворювань, які зумовлюють її обмежену дієздатність (ч. ч. 2 – 7 ст. 135, ч. 1 ст. 564, ч. 1 ст. 565 нового КПК України). Так, у разі тимчасової відсутності особи за місцем проживання, повістка для передачі їй вручається під розписку дорослому члену сім'ї особи чи іншій особі, яка з нею проживає, житлово-експлуатаційній організації за місцем проживання особи або адміністрації за місцем її роботи. Особа, що перебуває під вартою, викликається через адміністрацію місця ув'язнення. Повістка про виклик особи, яка проживає за кордоном, вручається згідно з міжнародним договором про правову допомогу, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, а за відсутності такого – за допомогою дипломатичного (консульського) представництва.

У випадку недосягнення особою повноліття або за наявності в неї психічного захворювання, яке зумовлює обмежену дієздатність, повістка про виклик підлягає врученню особі, яка представляє законні інтереси викликаної особи. Зокрема, повістка про виклик неповнолітньої особи, як правило, вручається її батьку, матері, усиновлювачу або законному представнику. Хоча кримінальний процесуальний закон передбачає можливість вручення неповнолітній особі, у тому числі й неповнолітньому підозрюваному, повістки про виклик в іншому порядку, але застосування останнього він обмежує випадками, коли це обумовлюється обставинами кримінального провадження (ч. 4 ст. 135 і ст. 489 нового КПК України). Наприклад, Є.Д. Лук'яничков вважає, що в іншому порядку неповнолітні викликаються з міркувань правового або тактичного характеру: у зв'язку з необхідністю застосувати привід неповнолітнього, допитати його негайно або без участі батьків чи інших законних представників, коли є достатні підстави вважати, що такі особи можуть негативно вплинути на неповнолітнього [4].

Повістка про виклик для участі у слідчій (розшуковій) дії обмежено дієздатної особи вручається її піклувальнику. Крім вручення повістки про виклик, кримінальний процесуальний закон передбачає можливість виклику особи для участі у слідчій (розшуковій) дії шляхом надіслання повістки поштою, електронною поштою чи факсимільним зв'язком. У випадку відправлення повістки про виклик поштою, вона з огляду на ч. 6 ст. 135 нового КПК України, підлягає врученню особі працівником органу зв'язку. Відправлення повісток про виклик слідчим, прокурором та їх вручення працівниками органів зв'язку здійснюється у порядку, встановленому Правилами надання послуг поштового зв'язку, затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 05.03.2009 р. № 270, для судових повісток. Повістки про виклик вручаються адресату, а у разі його відсутності – повнолітньому члену сім'ї, а у разі відсутності адресата або повнолітніх членів його сім'ї до абонентської поштової скриньки адресата вкладається повідомлення про її надходження (п. 99 вказаних Правил) [7].

Виходячи зі змісту ч. 2 ст. 136 нового КПК України, обов'язковою умовою надіслання повістки про виклик електронною поштою є попереднє повідомлення особою, яка підлягає виклику, слідчому, прокурору адреси своєї електронної пошти. Аналогічним чином потрібно вирішити питання про можливість виклику особи для участі у слідчій (розшуковій) дії за допомогою засобів факсимільного зв'язку – для застосування цього способу виклику особа повинна попередньо повідомити слідчому, прокурору номер факсу, за яким може бути відправлена повістка про виклик.

Важливими гарантіями права учасника кримінального провадження бути проінфор-

мованим про провадження слідчої (розшукової) дії за його участю є вимоги кримінального процесуального закону про необхідність належного підтвердження факту своєчасного отримання особою повістки про виклик або ознайомлення з її змістом іншим способом. Зокрема, виходячи зі змісту ч. ч. 1 і 2 ст. 136 нового КПК України, належним підтвердженням цього виступають: 1) розпис особи про отримання повістки, у тому числі на поштовому повідомленні; 2) відеозапис вручення особі повістки; 3) будь-які інші дані, які підтверджують факт вручення особі повістки про виклик або ознайомлення з її змістом; 4) підтвердження особою, яка попередньо повідомила слідчого, прокурора про адресу своєї електронної пошти, отримання повістки про виклик відповідним електронним листом. Повістка про виклик повинна бути своєчасно вручена особі, яка підлягає виклику для участі у слідчій (розшуковій) дії. Несвоєчасне одержання повістки про виклик визнається поважною причиною її неприбуття на виклик (п. 7 ч. 1 ст. 138 нового КПК України). Особа для участі у слідчій (розшуковій) дії може бути викликана по телефону або телеграмою. Ст. ст. 135 і 136 нового КПК України лише закріплюють можливість виклику особи для участі у слідчих (розшукових) діях по телефону або телеграмою, але не передбачають порядок здійснення такого виклику. У випадку виклику особи по телефону або телеграмою слідчий, прокурор повинні сформулювати зміст такого виклику, який повинен відповідати вимогам до змісту повістки про виклик, визначеним ст. 137 нового КПК України. Виклик особи телеграмою здійснюється у порядку, передбаченому Правилами надання та отримання телекомунікаційних послуг, затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 11.04.2012 р. № 295, п. 22 додатку 2 до яких закріплює, що кожна телеграма вручається особисто адресатові, а на підприємствах, в установах, організаціях, військових частинах, готелях, гуртожитках, лікувально-оздоровчих закладах тощо – призначений для приймання телеграм особі під розписку із зазначенням дати та часу вручення телеграми. У разі відсутності адресата особа, яка здійснює доставку телеграм, залишає за відповідною адресою повідомлення про отримання телеграми, в якому зазначається номер телефону відділення зв'язку, яке здійснює доставку телеграм [6].

Належним підтвердженням факту отримання особою телеграми, якою вона викликається для участі у слідчій (розшуковій) дії, виступатиме приєднана

до матеріалів кримінального провадження довідка відділення зв'язку, яке здійснило доставку телеграми. У випадку виклику для участі у слідчих (розшукових) діях по телефону слідчому, прокурору потрібно враховувати неможливість процесуального підтвердження отримання особою виклику, оскільки факт його одержання може бути підтверджений виключно особою, яка отримала виклик. Тому викликати особу для участі у слідчій (розшуковій) дії по телефону доцільно виключно у тих випадках, коли слідчий, прокурор впевнені в її явці за викликом у вказаний час і дату та визначене місце прибуття [8].

Як відзначає А. П. Черненко, з моменту одержання учасниками досудового розслідування повістки або іншого повідомлення про виклик виникає обов'язок цих учасників з'явитися за викликом слідчого [9].

Повісткою про виклик або в інший спосіб, передбачений ч. 1 ст. 135 нового КПК України, особа інформується про як про час, день, місяць, рік і місце прибуття і процесуальну дію, для участі в якій вона викликається, так і про наслідки неприбуття та передбачені кримінальним процесуальним законом поважні причини, через які особа може не з'явитися на виклик та обов'язок заздалегідь повідомити про неможливість з'явлення. При цьому особу, яка викликається для участі у слідчій (розшуковій) дії, потрібно детально проінформувати про наслідки неприбуття за викликом із зазначенням

тексту відповідних положень закону, у тому числі й про можливість застосування приводу. В окремих випадках інформування учасників кримінального провадження про проведення слідчих (розшукових) дій за їх участю слідчим, прокурором не здійснюється, що зумовлюється як станом здоров'я особи, яка підлягає допиту, наявністю в неї фізичних або психічних вад, так і тактичними міркуваннями. Так, ч. 1 ст. 224 нового КПК України закріплює, що допит проводиться за місцем проведення досудового розслідування або в іншому місці за погодженням із особою, яку мають намір допитати. Досліджуючи порядок провадження слідчих (розшукових) дій за участю осіб з фізичними або психічними вадами, А.В. Дудка відзначає, що для таких категорій осіб повинна бути передбачена можливість проведення слідчих (розшукових) дій в умовах лікувально-профілактичної установи або за місцем проживання [1].

Із криміналістичної точки зору при визначенні місця та часу проведення окремих слідчих (розшукових) дій потрібно враховувати фактор раптовості. Зокрема, С. К. Пітерцев та А. А. Степанов вказують, що втрата фактора раптовості може зашкодити результатам допиту недобросовісного, зацікавленого у приховуванні правди свідка, у зв'язку з чим вони рекомендують допитувати такого свідка за місцем роботи у його робочий час та за місцем проживання без попередження про це [5].

Враховуючи вищевикладене, потрібно відзначити, що виклик учасника кримінального провадження для участі у слідчій (розшуковій) дії являє собою систему процесуальних дій, направлених на його інформування про необхідність явки до слідчого, прокурора із вказівкою процесуального статусу, в якому перебуває викликана особа, часу, дати і місця її прибуття, слідчої (розшукової) дії, для участі в якій викликається особа, та наслідків її неприбуття.

Потрібно також переймати практику інших правових країн де з досягненням новітніх технологій учасників кримінального процесу викликають за допомогою СМ-повідомлень і коли учасник прочитав дане повідомлення то він несе адміністративну відповідальність за неявку без поважних причин.

На мою думку є помилковим, те, що включили до заходів забезпечення кримінального провадження виклик слідчим, прокурором, судового виклику. Виходячи із класичного визначення сутності заходів примусу в кримінальному провадженні слід визнати наявність у відповідній примусовій нормі санкцій за невиконання правил поведінки певного суб'єкта. Навіть аналіз заходів забезпечення кримінального провадження, наведений у ст. 131 нового КПК України, свідчить, що всі вони (за винятком виклику) у назві містять елементи примусу. Виклик не може бути заходом примусу, оскільки передбачає добровільне його виконання суб'єктом процесу. Примус настає тільки після неявки без поважних причин за викликом певного учасника процесу і тоді як примусовий захід застосовується привід.

Висновки. Також потрібно викоренити непоодинокі випадки безпідставного невиконання ухвал суду про здійснення приводу працівниками правоохоронних органів, які здійснюють формальні відписки про неможливість виконання. В даній ситуації прокурору необхідно ініціювати питання щодо притягнення до відповідальності працівників правоохоронних органів, яким доручено його виконання за безпідставне невиконання ували суду щодо здійснення приводу, за допомогою внесення відповідного подання з подальшим притягненням працівників правоохоронних органів до дисциплінарної відповідальності за невиконання процесуального обов'язку передбаченого ст. 144 КПК України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дудка А.В. Особливості проведення слідчих дій за участю осіб з фізичними або психічними вадами: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Андрій Вікторович Дудка. — К., 2009. — 226 с.
2. Криминалистика: Учебник для вузов / Т.В. Аверьянова, Р.С. Белкин, Ю.Г. Корухов, Е.Р. Россинская; [под ред. Р.С. Белкина]. — М.: Издательство "Норма" (Издательская группа "Норма-ИнфраМ"), 2000. — 990 с.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу до документа: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651%D0%B0-17>.
4. Лук'янчиков Є. Д. Виклик на допит: правові, організаційні, тактичні аспекти / Є. Д. Лук'янчиков // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України. — 2003. — № 2. — С. 228-232.
5. Питерцев С. К. Тактика допроса / С. К. Питерцев, А. А. Степанов. — СПб: Питер, 2001. — 160 с.
6. Правила надання та отримання телекомунікаційних послуг, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 11.04.2012 р. №295 [Електронний ресурс]. — Режим доступу до документа: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/295-2012-%D0%BF>.
7. Правила надання послуг поштового зв'язку, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 05.03.2009 р. № 270 [Електронний ресурс]. — Режим доступу до документа: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/270-2009-%D0%BF/page>.
8. Підстави і процесуальний порядок виклику учасників кримінального провадження для участі у слідчих діях / О. В. Іващенко // Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". — 2013. — № 1(7)
9. Черненко А.П. Кримінально-процесуальна регламентація слідчих дій: Дис. канд. юрид. наук: 12.00.09 / Анатолій Павлович Черненко. — Х., 2004. — 191 с.

УДК 343.132

Локтіонов І. Ю., здобувач кафедри
кримінального процесу НАВС

Правова відповідальність керівника органу досудового розслідування

Розглянуто питання про правову відповідальність керівника органу досудового розслідування, а також запропоновані ґрунтовні висновки та пропозиції щодо правової відповідальності керівника органу досудового розслідування.

Ключові слова: керівник органу досудового розслідування; відповідальність; слідчий.

Рассмотрен вопрос о правовой ответственности руководителя органа предварительного расследования, а также предложены основательные выводы и предложения относительно правовой ответственности руководителя органа досудебного расследования.

Ключевые слова: руководитель органа досудебного расследования; ответственность.

The question of the legal responsibility of the head of preliminary investigation, as well as proposing basic conclusions and recommendations regarding the legal responsibility of the head body of pre-trial investigation.

Keywords: head of the body of pre-trial investigation; responsibility; the investigator.

Актуальність теми. У п.8 ч.1 ст.3 Кримінального процесуального кодексу України (далі — КПК) визначено, що керівник органу досудового розслідування — це начальник Головного слідчого управління, слідчого управління, відділу, відділення органу внутрішніх справ, органу безпеки, органу, що здійснює контроль за додер-